Gerontološki Raziskovalni Inštitut
Gerontological Research Institute

Naziv projekta:

Aktivna starost na podeželju

EVALVACIJSKO POROČILO

Naročnik evalvacije:

3RRR, Raziskave, razvoj in prenos znanja, z.o.o., socialno podjetje

Izvedba evalvacije:

Doc. dr. Barbara Grintal, doc. dr. Peter Seljak in doc. dr. Nikolaj Lipič, Gerontološki raziskovalni inštitut

Domžale, oktober 2021

1. UVOD

Evalvacijsko poročilo se nanaša na projekt Aktivna starost na podeželju (v nadaljevanju projekt). Projekt izvaja 3RRR, Raziskave, razvoj in prenos znanja, z.o.o., socialno podjetje, s sedežem Rakovlje 48, 3314 Braslovče, ki ga zastopa Nika Bizjak.

Projekt se izvaja v okviru 2. javnega razpisa za podukrep 16.9 Podpora za diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti v dejavnosti v zvezi z zdravstvenim varstvom, socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost, ter izobraževanjem o okolju in hrani, in sicer s strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije. Cilj podukrepa je preučitev možnosti razvoja aktivnosti na kmetiji, ki se nanašajo na področje izobraževanja o okolju in hrani, zdravstvenega varstva, socialnega varstva oziroma invalidskega varstva.

Evalvacijsko poročilo se nanaša na obdobje od 18. 11. 2019 do 28. 10. 2021, ki vsebuje sintezo treh storitev evalvacije: preverjanje doseganja ciljev projekta, oceno primernosti, uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta ter predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo. Sicer je trajanje projekta 24 mesecev, pri čemer je višina odobrenih sredstev 75.000 €.

Evalvacijsko poročilo je sestavljeno iz treh osrednjih delov: metodologije, izvedbe evalvacije ter zaključka.

2. METODOLOGIJA

Evalvacija projekta je v proučevanem obdobju temeljila na kvalitatitvni analizi podatkov, pri čemer smo pridobili opisne podatke, jih analizirali in interpretirali. Prav tako smo v okviru kvalitativnega pristopa izvedli metodo spraševanja v obliki intervjuja z izvajalcem projekta.

V evalvacijskem poročilu smo uporabili tudi metodo sinteze, kjer smo povezali vse tri storitve, to so preverjanje doseganja ciljev projekta, oceno primernosti, uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta ter predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo.

3. IZVEDBA EVALVACIJE

V nadaljevanju je evalvacija razdeljena v tri sklope:

- preverjanje doseganja ciljev projekta,
- ocena primernosti, uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta ter
- predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo.

3.1 PREVERJANJE DOSEGANJA CILJEV PROJEKTA

Namen projekta

Vodilni partner je kot glavni namen projekta navedel: uporabnikom zagotovitvi kvalitetno in varno bivanje v domačem okolju/kmetiji ter zadovoljitev nematerialnih človeških potreb po medosebnih odnosih. Pri tem gre za podporo storitvi socialne oskrbe na domu, predvsem pri vzpostavljanju in ohranjanju socialnih stikov. V okviru te storitve se uporabniki pogovarjajo, družijo in spremljajo pri vsakdanjih in nujnih opravkih, gredo na sprehod, s čimer zagotovijo svojo potrebo po varnosti. S projektom se želi doseči večjo vključenost ranljivih skupin; oseb, ki so starejše od 65 let, invalidne, kronično bolne, gibalno ali senzorno ovirane, k lažji dosegljivosti pomoči pri opravljanju gospodinjskih opravil in vzpostavljanju socialnih stikov pri uporabnikih, ki si tega zaradi svojega socialnega položaja ne morejo privoščiti, k razvijanju pomoči in samopomoči za starejše uporabnike ter k večjemu zadovoljstvu in vitalnosti vseh uporabnikov.

V sami prijavi na JR je vodilni partner kot namen projekta navedel tudi razširitev nabora možnih dejavnosti na kmetijah, tudi na dejavnosti v zvezi s socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost ter področje socialnega varstva.

Cilji projekta

V okviru Uredbe o izvajanju ukrepa Sodelovanje iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014-2020 (v nadaljevanju Uredba) ter podukrepa Razvoj novih proizvodov, praks, procesov in tehnologij, so cilji:

- razvoj novih oziroma izboljšanih proizvodov, praks, procesov ali tehnologij na področju kmetijstva, živilstva ali gozdarstva,
- prenos znanj v prakso ter
- razširjanje rezultatov projekta.

V prijavi na JR je vodilni partner v namenu in področju projekta navedel socialno varstvo oziroma invalidsko varstvo. Kot splošne cilje projekta je vodilni partner navedel:

- preučiti in preizkusiti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji,
- izobraziti kmete in zaposlene v socialnem podjetju, da bodo sposobni samostojno izvesti potrebne aktivnosti za izvajanje dopolnilne dejavnosti,
- ustvariti vsaj eno delovno mesto,
- medgeneracijsko sodelovanje,
- ustvariti pogoje za novo delovno mesto na kmetiji,
- seznaniti druge kmetije in socialna podjetja o rezultatih projekta,
- ugotoviti potrebne spremembe na področju zakonodaje, ki bi omogočile oz. olajšale razvoj novih oblik dopolnilne dejavnosti na kmetiji,
- zaradi potrditve dela opraviti zunanjo evalvacijo.

Prav tako je vodilni partner med splošne cilje navedel cilj zaposliti osebo za polni delovni čas za več kot polovico trajanja projekta.

Evalvacija načrtovanih ciljev in aktivnosti projekta v povezavi z izpolnjevanjem obveznosti je opredeljena za 8 izbranih meril: sestava partnerstva, povečanje usposobljenosti članov kmetije, vključenost

različnih ranljivih družbenih skupin, vključenost medgeneracijskega sodelovanja, nova zaposlitev za namen izvedbe projekta, prenos znanja in informacij o projektu, način in obseg razširjanja rezultatov ter evalvacija projekta s strani zunanjega izvajalca.

Izbrano merilo	**Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti**
Sestava partnerstva	Sestavljajo tri kmetijska gospodarstva, organizirana kot kmetija in enega člana partnerstva – pravne osebe, organizirane kot socialno podjetje, ki je v evidenci Ministrstva za gospodarstvo.

Vodilni partner je ob prijavi projekta navedel naslednjo sestavo partnerstva:

- Kmetija, katere nosilec dejavnosti je Serdoner Peter, Parižlje 33, 3314 Braslovče, je mešana kmetija. Ukvarja se pretežno s hmeljarstvom in živinorejo ter pridelavo fižola. Nosilec dejavnosti je mladi prevzemnik kmetije in sledi naprednim tehnologijam, kar je zelo pomembno pri načinu kmetovanja. Na veliki večini površin ima vzpostavljeno tudi namakanje, kar je velik korak pri zagotavljanju pridelka v bodoče. Problem pri delovanju kmetije predstavlja omejitev nosilca dejavnosti, ki ima status invalida. Kljub temu zgledno kmetuje, pri čemer je opravila prilagodil tako, da jih lahko samostojno izvaja. Drug problem pri delu na kmetiji sta ostarela starša kot nosilca kmetije. V času nujnih kmečkih opravil je nudenje potrebne pomoči nekoliko oteženo.
- Kmetija, katere nosilec dejavnosti je Bizjak Jože, Letuš 50, 3327 Šmartno ob Paki, je mešana kmetija, ki se ukvarja z mlečno proizvodnjo in hmeljarstvom. Nosilec dejavnosti je na kmetiji vpeljal veliko novosti. Ima lastno zbiralnico mleka in urejeno kapljično namakanje. Problem pri vodenju kmetije predstavlja pomanjkanje časa za drobna opravila. Poleg tega je nosilec kmetije samska oseba, brez naslednika. Potrebuje pomoč pri gospodinjskih opravilih, nakupovanju ter družabništvu.
- Kmetija, katere nosilec dejavnosti je Drofelnik Tilen, Paška vas 11, 3327 Šmartno ob Paki, se ukvarja s poljedelstvom, živinorejo ter perutninarstvom. Ima že vpeljano dopolnilno dejavnost, vendar ne iz področja socialnega oz. invalidskega varstva. V okviru projektnih

aktivnosti se mladega prevzemnika podpre pri usklajevanju dela na kmetiji in skrbi za starše.

Vodilni partner 3RRR z.o.o., so.p je zadruga in socialno podjetje, katerega namen je delovati v korist svojih članov in širše družbene skupnosti. Deluje po merilih socialnega podjetništva, kot neprofitna socialno usmerjena organizacija, ki krepi družbeno solidarnost in kohezijo, spodbuja sodelovanje ljudi, rešuje socialne, gospodarske, okoljske ter druge probleme, zagotavlja ponudbo proizvodov in storitev, ki so v javnem interesu ter razvija nove možnosti zaposlovanja in poklicno reintegracijo najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela. Poslanstvo zadruge je spodbuditi družbo k odgovornemu družbenemu ravnanju in zgraditi modele povezovanja, sodelovanja, mreženja in vključevanja ranljivih skupin ljudi v procese lokalnega okolja.

V okviru 44. člena Uredbe mora partnerstvo sestavljati najmanj eno kmetijsko gospodarstvo, organizirano kot kmetija, in ena pravna oseba, ki opravlja dejavnost na področju izobraževanja, zdravstvenega varstva, socialnega varstva, invalidskega varstva ali humanitarne dejavnosti ali eno socialno podjetje v skladu z zakonom, ki ureja socialno podjetništvo, ali en zaposlitveni center v skladu z zakonom, ki ureja zaposlitveno rehabilitacijo in zaposlovanje invalidov, pri čemer morata socialno podjetje in zaposlitveni center opravljati dejavnost na področju izobraževanja, zdravstvenega varstva, socialnega varstva, invalidskega varstva.

Evalvacija je opredelila naslednje ugotovitve glede izbranega merila *sestava partnerstva*:

Ugotovitev 1: Vodilni partner je socialno podjetje, ki opravlja dejavnost na področju socialnega varstva, preostali trije partnerji pa so organizirani kot kmetijsko gospodarstvo. Skladno z Uredbo in merili v JR je sestava partnerstva ustrezna oz. dosega višje cilje, kot so navedeni minimalni kriteriji. Navedeni partnerji projekta izpolnjujejo tudi splošne pogoje iz 49. člena Uredbe.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
Povečanje usposobljenosti članov kmetije	Vodilni partner bo za namen usposabljanja nosilcev in članov kmetij pripravil usposabljanja v trajanju več kot 15 ur.

Vodilni partner je meseca decembra 2019 izvedel usposabljanja za nosilce in člane kmetij. Usposabljanje je bilo izvedeno v skupnem številu 20 ur, in sicer v petih terminih po 4 ure, vključenih je bilo 6 oseb. Osebe so prejele tudi potrdila o opravljenem usposabljanju.

Vsebine usposabljanj so bile naslednje:

- Dopolnilne dejavnosti na kmetiji: pomen dopolnilnih dejavnosti, zakonodaja na področju dopolnilnih dejavnosti, vrste in zahtevani pogoji za posamezno dopolnilno dejavnost, registracija, davčni vidik, zaposlovanje na kmetiji.
- Socialno podjetništvo: pomen socialnega podjetništva, način registracije socialnega podjetja, učinki socialnega podjetništva.
- Pomoč na domu: zakonodaja na tem področju, upravičenci do pomoči na domu, pomen pomoči na domu, učinki pomoči na domu.
- Osebna asistenca: kaj je osebna asistenca, zakonodaja na področju osebne asistence, upravičenci do osebne asistence, pomen osebne asistence.
- Družabništvo, medgeneracijsko sodelovanje: vloga in položaj starejših oseb, značilnosti ciljne skupine oseb iz ranljivih skupin in okolja, ugotavljanje potreb posameznih skupin, komunikacija z uporabniki storitve, besedna in nebesedna komunikacija, motnje, pomen vseživljenjskega učenja, vrste potrebnih opravil, načrtovanje vsakodnevnih opravil in ekonomičnost, spoznavanje ustreznih inštitucij.

Vsebine usposabljanj so raznolike in zajamejo pomembna področja za dvig usposobljenosti nosilcev kmetij za izvajanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.

Vodilni partner je od januarja 2020 in junija 2020 izvajal usposabljanja v obsegu 20 ur z istimi tematikami za ciljno skupino ranljivih skupin, v katere so je vključilo 10 oseb. Osebe so prejele tudi potrdila o opravljenem usposabljanju.

Prav tako se je izvajalo aktivnosti individualnega družabništva, vendar prilagojeno glede na omejitvene ukrepe. Usposabljanja so se izvajala individualno in prilagojeno posamezniku, s čimer je izvajalec usposabljanje lahko prilagodil sposobnostim, zmožnostim in interesom vsakega

posameznika. V usposabljanje je bilo vključenih 20 oseb v skupnem obsegu 16 ur usposabljanj.

Evalvacija je opredelila naslednje ugotovitve glede izbranega merila *povečanje usposobljenosti članov kmetije*:

Ugotovitev 2: Vodilni partner je izvedel 20 ur usposabljanj za nosilce in člane kmetij z namenom povečanja usposobljenosti ter individualna usposabljanja za ciljno skupino ranljivih skupin, s čimer presega zadane cilje iz prijavne dokumentacije.

Izbrano merilo	**Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti**
Vključenost različnih ranljivih družbenih skupin	Aktivnosti se izvedejo za tri ranljive skupine in sicer: – starejše od 65 let, – dolgotrajno brezposelne – invalide.

Vodilni partner je v projektne aktivnosti vključil naslednje 4 ranljive skupine:

- starejše od 65 let, katerim je bila ponujena pomoč in oskrba, izvajalo se je družabništvo in podobne aktivnosti,
- dolgotrajno brezposelne, katere so vključili v delo pri pomoči na domu in osebni asistenci,
- invalidne osebe, katerim je bila nudena osebna asistenca, spremstvo pri različnih opravilih ter druženje,
- osebe z motnjami v duševnem zdravju, ki so bili vključeni v delo pri osebni asistenci in pomoči na domu starejšim osebam in invalidnim osebam.

Vodilni partner je v projektne aktivnosti vključil štiri različne družbene skupine, poleg treh predvidenih skupin v prijavni dokumentaciji, še osebe z motnjami v duševnem zdravju.

Evalvacija je opredelila naslednje ugotovitve glede izbranega merila *vključenost različnih ranljivih družbenih skupin*:

Ugotovitev 3: Vodilni partner je v okviru projekta vključil štiri različne ranljive družbene skupine, pri čemer presega zadani cilj iz prijavne dokumentacije.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
Vključenost medgeneracijskega sodelovanja	Projekt vključuje: – osebe mlajše od 15 let, – osebe v starosti od 15 do vključno 65 let, – osebe starejše od 65 let.

Vodilni partner je za doseganje medgeneracijskega sodelovanja v projektne aktivnosti vključil naslednje starostne skupine:

- osebe mlajše od 15 let, ki so se vključevale na eni od kmetij, kot pomoč pri varstvu in izobraževanju od doma,
- osebe med 15 in 65 let, ki so se vključile kot pomoč invalidnim osebam - pri tem so se vključevale tudi osebe z motnjami v duševnem zdravju,
- osebe starejše od 65 let, ki se jim je nudila osebna asistenca na domu – pri tem so se vključevale brezposelne osebe in osebe z motnjami v duševnem zdravju.

Vodilni partner je medgeneracijsko sodelovanje krepil pri izvedbi usposabljanj, kjer so delavnice usposabljanj razširili na druženje in medgeneracijsko sodelovanje. Poleg tega je organiziral srečanja članov z namenom medgeneracijskega povezovanja najmanj 1 x mesečno.

Medgeneracijsko sodelovanje je bilo izvedeno tudi preko sodelovanja z društvi upokojencev, dnevno varstvenimi centri, društvom za izvajanje osebne asistence ter s sodelovanjem pri izvedbi aktivnosti Prostofer. Izvajanje medgeneracijskega sodelovanja so nekoliko omejili omejitveni ukrepi za preprečevanje širjenja okužb z novim koronavirusom.

Evalvacija je opredelila naslednje ugotovitve glede izbranega merila *vključenost medgeneracijskega sodelovanja*:

Ugotovitev 4: Vodilni partner je z vključevanjem oseb iz vseh treh generacij ter preko projektnih aktivnosti izvedel medgeneracijsko sodelovanje, s čimer dosega zadani cilj iz prijavne dokumentacije.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
Nova zaposlitev za namen izvedbe projekta	Vodilni partner bo za namen projekta zaposlil osebo za polni delovni čas.

Vodilni partner je na projektu, z 18. 11. 2019, zaposlil osebo za polni delovni čas, in sicer za opravljanje nalog vodenja in koordinacije ter izvedbo določenih projektnih aktivnosti.

Kot rezultat projektnih aktivnosti je vodilni partner zaposlil tudi strokovno delavko ter izvajalce osebne asistence, ki so financirani iz drugih virov.

Evalvacija je opredelila naslednje ugotovitve glede izbranega merila *nova zaposlitev za namen izvedbe projekta*:

Ugotovitev 5: Vodilni partner je za namen izvedbe projekta zaposlil osebo za polni delovni čas, s čimer izpolnjuje zadani cilj iz prijavne dokumentacije.

Izbrano merilo	Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti
Prenos znanja in informacij o projektu	En član kmetije bo v zadnjih 12 mesecih pred zaključkom projekta izvedel prenos znanja in informacij o vlogi kmetije v projektu za kmetije, ki niso člani partnerstva v trajanju več kot 15 ur.

Vodilni partner je aktivnosti razširjanja rezultatov izvajal v zadnjih 12 mesecih pred zaključkom projekta. Celoten obseg ur, namenjenih razširjanju rezultata, je vodilni partner ocenil na 50 ur.

Vodilni partner je izvedel prenos znanja in informacij o projektu ter vlogi kmetije v projektu na druge kmetije v okviru dveh vikendov odprtih vrat Zadruge 3RRR (31. 7.-1. 8. ter 24.-25. 8. 2021). Obiskalo jih je 25 oseb, od tega 16 kmetij. Vodilni partner je bil prisoten na sejmu Agra v Gornji Radgoni (21.-26. 8. 2021), kjer je prav tako izvajal aktivnosti prenosa znanja in informacij o projektu.

Izvedena je bila predstavitev projekta na UPI – Ljudska univerza posameznim skupinam udeležencev izobraževanj.

V razgovoru je vodilni partner podal mnenje, da bi bil prenos znanja in informacij o projektu v večjem obsegu, če ne bi v določenih obdobjih veljali omejitveni ukrepi za preprečevanje širjenja novega koronavirusa.

Evalvacija je opredelila naslednje ugotovitve glede izbranega merila *prenos znanja in informacij o projektu*:

Ugotovitev 6: Vodilni partner je izvedel prenos znanja in informacij o projektu v zadnjih 12 mesecih v trajanju 50 ur, s čemer dosega zadani cilj iz prijavne dokumentaciji.

Izbrano merilo	**Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti**
Način in obseg razširjanja rezultatov	Vodilni partner bo predstavil rezultate projekta z uporabo pet ali več različnih vrst komunikacijskih sredstev: – družbena omrežja (Facebook...) – internet, – elektronska pošta, – navadna pošta, – tiskani mediji.

Vodilni partner je v prvem letu izvajanja projekta postavil spletno stran (https://www.3rrr.si/), na kateri je povezava na Facebook. Vendar povezava v času evalvacijskega pregleda ni bila aktivirana. Vodilni partner je vzpostavil tudi Facebook stran, na kateri so objavljene novice o aktivnostih na projektu. V drugem letu je vodilni partner na Facebook-u objavil okoli 50 objav.

Vodilni partner je razširjal rezultate projekta tudi preko e-pošte, ko so okoliške kmetije obveščali o projektu. Prav tako so o projektu obveščali občine, društva in registrirane izvajalce osebne asistence. Vodilni partner je posredoval okoli 100 poslane pošte.

Po navadni pošti je vodilni partner posredoval obvestila 800 gospodinjstvom v občini, kjer so jim predstavili projekt ter podali informacije o njihovi dejavnosti. Pomoč pri distribuciji letakov so nudili uporabniki VDC.

V tiskanem mediju sta bili o projektu Aktivna starost na podeželju dve objavi, in sicer v Celjskem tedniku in Savinjskih novicah.

Pri razširjanju rezultatov projekta so se vključevali tudi partnerji projekta, t.j. kmetije, ki so sodelovale na dveh vikendih odprtih vrat ter pri predstavitvi na sejmu Agra.

Evalvacija je opredelila naslednje ugotovitve glede izbranega merila *način in obseg razširjanja rezultatov*:

Ugotovitev 7: Vodilni partner je izvedel razširjanje rezultatov preko interneta, družbenih omrežij, e-pošte, navadne pošte ter tiskanih medijev. S tem je dosegel zadani cilj iz prijavne dokumentacije.

Izbrano merilo	**Opis načrtovanih ciljev in aktivnosti**
Evalvacija projekta s strani zunanjega izvajalca	Zunanji izvajalec bo v zadnjih 12 mesecih pred zaključkom projekta izvedel evalvacijo projekta, ki bo vsebovala najmanj: – preveritev doseganja ciljev projekta, – oceno primernosti, uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta, – predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo.

Vodilni partner je za zunanjega evalvatorja izbral Gerontološki raziskovalni inštitut, ki bo izvedel evalvacijo projekta, in sicer preveritev doseganja ciljev projekta, oceno primernosti, uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta ter predlog prenosa evalvacijskih ugotovitev v zakonodajo.

Gerontološki raziskovalni inštitut izpolnjuje pogoje, in sicer najmanj tri reference pri izvajanju evalvacij s področja socialnega varstva.

Evalvacija je opredelila naslednje ugotovitve glede izbranega merila evalvacija projekta s strani zunanjega izvajalca:

Ugotovitev 8: Vodilni partner je za zunanjega evalvatorja izbral Gerontološki raziskovalni inštitut, ki bo do 31. 10. 2021 izvedel evalvacijo in izdelal evalvacijsko poročilo.

3.2 OCENA PRIMERNOSTI, USPEŠNOSTI, UČINKOVITOSTI IN TRAJNOSTI PROJEKTA

Ocena primernosti projekta

Dolgoživa družba kaže na problematiko staranja prebivalstva, ki bo še posebno pereča prav v ruralnem okolju, t.j. na kmetijah. Demografski trend kaže, da bo leta 2030 velik porast starejših od 65 let (139.000 več kot danes), da bo manj delovno aktivnih (125.000 manj kot danes) in da se bo vsako leto upokojilo približno 15.000 ljudi. Vse to vpliva na mnogo področij, tudi na socialno varnost.

Po podatkih Statističnega urada RS (2021) je bila leta 2020 stopnja tveganja revščine v Sloveniji 12,4-odstotna. To pomeni, da je z dohodkom, nižjim od praga tveganja revščine, živelo približno 254.000 prebivalcev Slovenije, kar je približno 11.000 več kot v prejšnjem letu. Letni prag tveganja revščine za enočlansko gospodinjstvo je znašal 8.864 EUR, mesečni pa 739 EUR. Med vsemi 254.000 osebami, živečimi z dohodki, nižjimi od praga tveganja revščine, je bilo 97.000 upokojencev (ali 19,5 % od vseh upokojencev); 46.000 je bilo delovno aktivnih (ali 5 % od vseh delovno aktivnih); 41.000 je bilo mladoletnih otrok (ali 10,5 % od vseh otrok); 38.000 je bilo brezposelnih (ali 43,4 % od vseh brezposelnih); 32.000 pa je bilo drugih oseb (ali 19,6 % od vseh nezmožnih za delo, gospodinj, študentov, drugih neaktivnih in nerazvrščenih oseb). Še posebno problematična je t. i. dolgotrajna revščina, saj si ljudje zaradi nje lahko ne morejo privoščiti nekaterih dobrin, storitev in dejavnosti, ki so običajne za družbo, v kateri živijo, in se zaradi tega oddaljijo od socialnega okolja ali se celo izolirajo od družbe. Dalj časa trajajočo revščino merimo s stopnjo dolgotrajnega tveganja revščine. Ta pokaže, koliko odstotkov oseb je živelo pod pragom tveganja revščine v tekočem letu in vsaj še v dveh letih od predhodnih treh. Stopnja tveganja socialne izključenosti je bila v 2020 najvišja v koroški (21,3-odstotna), najnižja pa v posavski statistični regiji (10,5-odstotna). V koroški statistični regiji sta bili najvišji tudi stopnja tveganja revščine (17,7-odstotna) ter stopnja resne materialne prikrajšanosti (5,6-odstotna). Stopnja zelo nizke delovne intenzivnosti je bila najvišja v savinjski (7,4-odstotna), najnižja pa v primorsko-notranjski statistični regiji (2,6-odstotna). Stopnja tveganja revščine je bila najnižja v gorenjski (9,2-odstotna), stopnja resne materialne prikrajšanosti pa v posavski statistični regiji (0,6-odstotna). Osebe z najvišjo stopnjo tveganja

revščine sodijo gospodinjstva brez delovno aktivnih članov (40,4 %), enočlanska gospodinjstva (39,7 %), enostarševska gospodinjstva (21,8 %), brezposelne osebe (43,4 %), upokojene ženske (22,6 %), najemniki stanovanj (28,1 %) ter osebe z največ osnovnošolsko izobrazbo (29,5 %).

Zato je pomembno kakršnokoli vključevanje ranljivih skupin, med katere sodijo starejši ljudje, brezposelni, invalidne osebe,… Pomembno je njihovo vključevanje v različno delo, družbeno dogajanje, politiko, skrb za zdravje, medgeneracijsko sodelovanje ter ostale aktivnosti, ki kakorkoli prispevajo k aktivnemu življenju. S projekti, kakršen je Aktivna starost na podeželju, se dosega cilj vključevanja, in sicer tako socialnega vključevanja starejših in invalidnih oseb na kmetijah, kot vključevanja brezposelnih oseb v različne aktivnosti (skrb za starejše osebe, invalidne osebe), vključevanje oseb z motnjami v duševnem zdravju v različne aktivnosti, preko katerih se krepi njihova povezanost s skupnostjo.

Glavni namen projekta Aktivna starost na podeželju je zagotavljanje kvalitetnega in varnega bivanja v domačem okolju, t.j. kmetiji ter osebam omogočiti zadovoljitev potreb po medsebojnih odnosih. Prav z vključevanjem različnih ciljnih skupin (brezposelnih in oseb z motnjami v duševnem zdravju) se tako doseže pomembno vključevanje v aktivnosti na obeh straneh. Na eni strani brezposelne osebe in osebe z motnjami v duševnem zdravju opravljajo aktivnosti, ki pri njih sproža občutek koristnosti in pomembnosti. Na drugi strani pa starejše osebe in invalidi ter ostali na kmetijah prejmejo potrebno pomoč, ki jim je njihovi svojci ne morejo nuditi (lahko so brez svojcev ali so svojci zaposleni ali pa imajo svojci obilo dela s kmetijsko dejavnostjo).

S projektom se dosega tudi informiranost oseb na kmetijah, da lahko poleg kmetijske dejavnosti, izvajajo dopolnilne dejavnosti, ki jim pomembno prispevajo k proračunu oz. so jim podporna dejavnost k osnovni kmetijski dejavnosti.

Eden od ciljev projekta je tudi podpora storitve socialne oskrbe na domu, še posebno vzpostavljanje in ohranjanje socialnih stikov starejšim osebam, invalidom, kroničnim bolnikom, gibalno in senzorno oviranim osebam na kmetijah.

Ocenjujemo, da se s projektom Aktivna starost na podeželju ugotavlja možnost ustvarjanja priložnosti na področju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji na področju socialnega varstva.

Viri:

Statistični urad RS. (2021). Stopnja tveganja revščine in stopnja tveganja socialne izključenosti v 2020 višji kot v 2019. Dostopno na https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9624.

Ocena uspešnosti projekta

Uspešnost projekta je pogojena z jasno, natančno postavljenimi cilji in projektnimi rezultati ter njihovemu dosegu.

Vodilni partner in ostali partnerji so si s projektom zadali naslednje cilje:

- proučiti in preveriti nove možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezanosti s socialnimi podjetji,
- izobraziti nosilce kmetijske dejavnosti in zaposlene v socialnem podjetju do te mere, da bodo zmožni samostojnega izvajanja posamezne aktivnosti v okviru dopolnilne dejavnosti na kmetiji,
- ustvariti vsaj eno novo delovno mesto,
- izvajati medgeneracijsko sodelovanje,
- ustvariti pogoje za novo delovno mesto na kmetiji,
- seznaniti druge kmetije in socialna podjetja z rezultati projekta,
- ugotoviti potrebne spremembe na področju zakonodaja, ki omogočajo lažji razvoj novih oblik dopolnilne dejavnosti na kmetiji,
- izvesti zunanjo evalvacijo projekta.

Ogled, razgovor pri vodilnem partnerju ter pregled celotne projektne dokumentacije kaže na dosego vseh zastavljenih ciljev vodilnega partnerja in ostalih partnerskih kmetij. Pri tem ocenjujemo, da so omejitveni ukrepi za omejevanje širjenja novega koronavirusa onemogočili ali prestavili izvedbo nekaterih aktivnosti, s katerimi bi v projektu presegli zastavljene cilje. Tokom izvajanja projektnih aktivnosti, je bil izražen interes za sodelovanje v okviru projekta, vendar se nekatera sodelovanja zaradi prej omenjenega razloga niso izvedla. Prav tako so bili v tem obdobju nekateri dogodki, predvsem pomembni za razširjanje rezultatov, prestavljeni oz. izvedeni v manjšem obsegu kot v običajnih časih.

Pri uspešnosti velja posebej izpostaviti delovanje na področju izvajanja pomoči na domu in osebne asistence, kjer so v okviru projekta podpisali pogodbe o sodelovanju z dvema zunanjima izvajalcema, in sicer Društvom za izvajanje osebne asistence in VDC MUC. V mesecu oktobru 2021 so imeli 21 uporabnikov osebne asistence, pri čemer je na tem področju zaposlena tudi strokovna sodelavka. Trenutno število zaposlenih osebnih asistentov je 31 (26 redno zaposlenih in 5 preko s.p.). Iz omenjenega je razvodno, da so bile projektne aktivnosti koristne za izvajanje drugih aktivnosti, ki so dodana vrednost projekta in so prav tako pomembne na področju socialnega varstva.

Kot navaja vodilni partner v svojem poročilu so rezultati projekta:

- sodelovanje med kmetijami in socialnim podjetjem,
- izobraževanje oz. usposabljanje nosilcev in članov kmetij ter ranljivih skupin ljudi s področij, ki so pomembne za dvig usposobljenosti nosilcev kmetij za izvajanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji,
- mreža (oz. verigo) kmetij, socialnega podjetja ter drugih akterjev na področju razvoja in ekonomičnega delovanja kmetij, ki bo delovala tudi po zaključku projekta.
- osveščenost o pomenu socialnega podjetja na področju delovanja v skupnosti in med zaposlenimi,
- vključenost različnih ranljivih družbenih skupin na trg dela ali druge aktivnosti,
- razvoj novega delovnega mesta na kmetiji,
- razvoj novih delovnih mest za ranljive družbene skupine.

Na podlagi pregleda ocenjujemo, da so bili rezultati projekta doseženi, pri čemer so nekateri lažje merljivi kot drugi. Doseženo je bilo sodelovanje med kmetijami in socialnim podjetjem, prav tako izobraževanje oz. usposabljanje ter vključenost različnih ranljivih družbenih skupin.

Na drugi strani je nekoliko težje izmeriti rezultat mreže kmetij, socialnega podjetja ter drugih akterjev na področju razvoja in ekonomičnega delovanja kmetij. Vzpostavljeno je bilo sodelovanje med omenjenimi, vprašanje pa je, ali že lahko govorimo o mreži. Berginc (2009) namreč mreženje opredeli kot obliko družbene mreže osebnih odnosov, v katerih organizacije zadovoljujejo organizacijske potrebe s pridobivanjem stikov, virov, poslov in projektov za nove dosežke na poti k uspehu organizacije. Mreže navdihujejo z novimi priložnostmi in strategijami, pripomorejo tudi k boljši

promociji organizacij. Mrežo kmetij, socialnega podjetja ter drugih akterjev (oz. verigo, kot jo imenuje vodilni partner) bi bilo potrebneje nekoliko natančneje predstaviti, prav tako bi bilo potrebno definirati povezave in procese znotraj mreže. Tako bi se lahko natančneje ocenil doseženi rezultat.

Tudi rezultat osveščenosti o pomenu socialnega podjetja na področju delovanja v skupnosti in med zaposlenimi ni enostavno merljiv. Po Slovenskem pravopisu (2001) pomeni osveščenost kritično presoditi, spoznavati svoja in tuja dejanja, mnenja ali čutiti odgovornost zanje ter narediti, povzročiti, da kdo kaj spozna, se česa zave. Iz tega zornega kota bi bilo potrebno pridobiti povratno informacijo s strani skupnosti in zaposlenih v socialnem podjetju, če so osvetili pomen socialnega podjetja. Zagotovo so se v okviru projekta izvajale aktivnosti, s katerimi so povzročili, da so se skupnost in zaposleni soočili s socialnim podjetjem in njegovimi dejavnostmi. Nekoliko težje je izmeriti, ali so skupnost in zaposleni kritično vrednotili dejavnosti socialnega podjetja, čutili odgovornost zanje oz. imeli mnenje o tem. V ta namen bi bilo potrebno s strani skupnosti in zaposlenih pridobiti mnenje oz. njihovo oceno tega.

Za rezultata razvoj novega delovnega mesta na kmetiji in razvoj novih delovnih mest za ranljive družbene skupine ocenjujemo, da je bil pripravljen okvir. Za rezultat razvoja novega delovnega mesta je potrebno zelo natančno opredeliti sistemizacijo delovnega mesta, kompetence, znanja, izkušnje ter ostale zahteve za posamezno delovno mesto. Potrebno je tudi opredeliti delovne procese ter naloge za delovno mesto, določiti izbor in selekcijo kandidatov, opredeliti podporo pri uvajanju in spoznavanju novega zaposlenega, opredeliti finančni okvir novega delovnega mesta ter ostale opredelitve, ki so še del razvoja novega delovnega mesta.

Viri:

Berginc, J. (2009). Mreženje je naložba v prihodnost. *Obrtnik podjetnik*, maj 2009.

Toporišič, J. (2001). Slovenski pravopis. Ljubljana: Založba ZRC.

Ocena učinkovitosti projekta

Ocena učinkovitosti projekta je sestavljena iz dveh delov, in sicer ocene časovnega sosledja aktivnosti ter finančne učinkovitosti projekta.

V projektu je vodilni partner izvedel naslednje načrtovane aktivnosti:

- vodenje in koordinacijo,
- pripravo, organizacijo oz. izvedbo usposabljanja članov partnerstva s področja vsebine projekta,
- aktivnosti, ki so neposredno povezane z izvedbo projekta,
- priprava analize izvedljivosti prenosa projektnih rešitev v prakso v okviru dopolnilne dejavnosti na kmetiji,
- razširjanje rezultatov projekta.

Vodilni partner je v času projekta vodil časovnice, iz katerih je po dnevih razvidno časovno izvajanje posameznih nalog po projektnih aktivnostih za zaposleno na projektu.

V okviru aktivnosti Vodenje in koordinacija so se izvedle naslednje naloge: priprava načrta projekta, usklajevanje projektnih aktivnosti, usklajevanje partnerjev, spremljanje izvajanja projekta in opozarjanje na odstopanja, vodenje evidenc, poročanje financerju, hranjenje dokumentacije, sporočanje sprememb na ARSKTRP ter omogočanje kontrol s strani ARSKTRP in drugih. Vse navedene naloge so se izvedle v dogovorjenih rokih in pri tem ni bilo časovnega odstopanja.

V okviru aktivnosti Priprava, organizacija oz. izvedba usposabljanja članov partnerstva s področja vsebine projekta sta se izvedli nalogi: priprava, organizacija in izvedba usposabljanja na temo družabništva za nosilce in člane kmetije – teoretični del ter priprava, organizacija in izvedba usposabljanja za zaposlene v socialnem podjetju na temo družabništva - teoretični del. Obe nalogi sta se izvedle v dogovorjenih rokih in pri tem ni bilo časovnega odstopanja.

V okviru Aktivnosti, ki so neposredno povezane z izvedbo projekta so se izvedle naslednje naloge: individualno družabništvo, družabništvo na domu, spremstvo pri opravkih izven doma, vzdrževanje in vzpostavljanje stikov, skupinsko medgeneracijsko druženje, vključevanje ranljivih skupin, širjenje mreže članov zadruga ter vzpostavitev povezave z javnimi zavodi. Določene naloge, ki so bile pogojene z upoštevanjem omejitvenih ukrepov, so se časovno zamaknile na obdobje, ko le-teh omejitev ni bilo. Nekatere naloge pa se zaradi omejitvenih ukrepov niso izvedle, npr. organizacija druženja večjega števila ljudi, predstavitev projekta pri izvedbi izobraževanj kmetijskih zadrug v Savinjski dolini in pri izobraževanjih Amaranta –

semenarske hiše za ekološke kmete. Morda je pri izvedenih aktivnostih nekoliko manj opazna vloga partnerskih kmetij. Le-te bi se lahko vključevalo tudi v druge projektne aktivnosti, s čimer bi se krepila mreža kmetij, socialnega podjetja ter drugih akterjev na področju razvoja in ekonomičnega delovanja kmetij. Pomemben kazalnik pri aktivnostih projekta se je izkazalo področje osebne asistence, kjer se je pokazala priložnost za širitev dejavnosti v večjem obsegu. Pri tem se je v času izvajanja projekta zaposlilo enega strokovnega sodelavca in 31 osebnih asistentov (26 redno zaposlenih in 5 preko s.p.).

V okviru aktivnosti Priprava analize izvedljivosti prenosa projektnih rešitev v prakso v okviru dopolnilne dejavnosti na kmetiji sta se izvedli nalogi analiza izvedljivosti prenosa rezultatov projekta v prakso ter evalvacija projekta, ki ga je opravil zunanji evalvator Gerontološki raziskovalni inštitut. Obe nalogi sta se izvedle v dogovorjenih rokih in pri tem ni bilo časovnega odstopanja.

V okviru aktivnosti Razširjanje rezultatov projekta so se izvedle naslednje naloge: predstavitev projekta na vsaj enem dogodku, predstavitev projekta drugim kmetijam v okviru drugih izobraževanj, predstavitev projekta preko petih različnih komunikacijskih sredstev ter stalna prisotnost in osveščanje glede socialnega podjetništva, ranljivih skupin in družbene odgovornosti. Tudi v okviru te projektne aktivnosti so se določene naloge zaradi omejitvenih ukrepov prestavile na kasnejše časovne termine. Predvsem bi izpostavili sodelovanje in prisostvovanje na različnih dogodkih, kjer bi se sicer projekt lahko predstavil, pa zaradi odpovedi različnih dogodkov za širšo javnost, to ni bilo izvedljivo (npr. v letu 2020 ni bilo sejma Agra, prav tako so odpadli različni dogodki na lokalni ravni).

Finančna učinkovitost projekta se kaže v stroškovni učinkovitosti ter transparentni rabi sredstev.

Iz prijavne dokumentacije je razvidno, da je bilo za stroške dela predvidenih 56.000 evrov, za potne stroške 3.000 evrov, za stroške zunanjih izvajalcev 12.000 evrov ter za posredne stroške 4.000 evrov.

Iz pregleda časovnice je natančno razvidno število opravljenih ur po posameznih projektnih aktivnostih zaposlene na projektu. Opredeljeno je skupno število ur, bruto plača ter prejemki zaposlene na projektu. Do vključno meseca septembra je bilo za strošek dela zaposlene porabljenih

52.665 evrov, kar predstavlja 70 % od skupne vrednosti projekta, ki je 75.000 evrov. Ker je glavnina dela na vodenju, koordinaciji in organizaciji projektnih aktivnosti, je visok delež stroška dela v projektu razumljiv. Preostala finančna sredstva v višini 19.000 evrov so bila namenjena zunanjim izvajalcem ter ostalim posrednim stroškom. Za zunanje izvajalce je bilo v prvem letu namenjenih 6.000 evrov, in sicer za zunanje izvajalce za izvajanje osebne asistence in pomoči na domu. V drugem letu je bilo za zunanje izvajalce namenjenih 6.000 evrov, od tega 2.800 evrov za zunanjo evalvacijo ter 3.200 evrov za zunanje izvajalce za izvajanje osebne asistence in pomoči na domu. Ugotavljamo, da so bila porabljena sredstva skladna z načrtovano porabo sredstev iz prijavne dokumentacije.

Ocenjujemo, da je projekt Aktivna starost na podeželju deloval po načelu učinkovitosti in transparentne rabe finančnih sredstev.

Ocena trajnosti projekta

Trajnost rezultata projekta se zagotavlja s spletno stranjo socialnega podjetja 3RRR, kjer so objavljeni opis, cilji ter partnerji projekta. Poleg tega se trajnost zagotavlja preko Facebook-a ter s seznanjanjem rezultatov na dogodkih, kot so bili dnevi odprtih vrat ter obisk sejma Agra.

Prav tako se trajnost projekta dosega s sodelovanjem z društvi upokojencev, varstveno delovnimi centri, izobraževalnimi organizacijami ter drugimi organizacijami v lokalnem okolju (Društvo Želva, Racio d.o.o., CUDV Dobrna, kmetijske zadruge v Savinjski dolini, Amarant, Zveza Sožitje in Sonček, Zavod Individum, KGZS Celje, Razvojna agencija Savinja).

Trajnost projekta se bo tudi po zaključku projekta izražala preko izvajanja osebne asistence. V okviru tega se bo lahko še vedno skušalo delovati z aktivnostmi, usmerjene v kvalitetno in varno bivanje v domačem okolju/kmetiji ter zadovoljitev nematerialnih človeških potreb po medosebnih odnosih, kar je bil namen projekta.

Ocenjujemo, da projekt Aktivna starost na podeželju dosega trajnost projektnih rezultatov. Pri vsakem projektu je pomembno, da se razširjanje rezultatov projekta odvija tudi po njegovem zaključku, kar priporočamo tudi socialnemu podjetju 3RRR ter partnerskim kmetijam. Še naprej naj objavljajo aktualne novice na Facebook-u, sodelujejo z različnimi

organizacijami v lokalnem in regionalnem okolju ter jih seznanjajo z rezultati projekta.

3.3 PREDLOG PRENOSA EVALVACIJSKIH UGOTOVITEV V ZAKONODAJO

Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji - splošno

Na področju izvajanja dopolnilne dejavnosti na kmetiji je trenutno veljavna Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (Ur.l. RS, št. 57/15 in 36/18), ki določa kar nekaj omejitev za izvajalce dopolnilne dejavnosti, ki jih podajamo v nadaljevanju.

Na kmetiji se lahko opravlja več vrst dopolnilnih dejavnosti. Za isto vrsto dopolnilne dejavnosti se lahko določi samo en nosilec dopolnilne dejavnosti. Na kmetiji lahko dopolnilno dejavnost poleg nosilca dopolnilne dejavnosti izvajajo tudi nosilec kmetije, člani kmetije, zaposleni na kmetiji, ki so vpisani v register kmetijskih gospodarstev ter osebe, ki opravljajo delo, ki ni opredeljeno kot zaposlovanje na črno v skladu s predpisom, ki ureja preprečevanje dela in zaposlovanja na črno. Dopolnilna dejavnost na kmetiji se opravlja za nedoločen čas (4. člen). Kmetija, na kateri se opravlja dopolnilna dejavnost, mora imeti v uporabi najmanj en hektar primerljivih kmetijskih površin (PKP). Kmetija, na kateri se opravljajo dopolnilne dejavnosti, povezane s čebelarstvom, ni treba imeti v uporabi najmanj enega hektarja PKP, mora pa imeti vpisanih najmanj deset čebeljih družin v register čebelnjakov (5. člen). Obseg PKP se izračuna na podlagi prijavljenih grafičnih enot rabe kmetijskega gospodarstva (GERK) v RKG. Glede na različne rabe GERK se za en hektar PKP šteje največja upravičena površina GERK, razen pri vrstah rabe GERK 1181, 1191 in 1420, kjer se upošteva celotna grafična površina. Za preračun enega hektarja PKP se šteje (5. člen):

- 1 ha njivskih površin,
- 2 ha travniških površin,
- 0,25 ha trajnih nasadov,
- 0,1 ha rastlinjakov,
- 8 ha plantaž gozdnega drevja.

Na kmetijah, kjer želijo opravljati dopolnilne dejavnosti, povezane s čebelarstvom, predelavo medu in čebeljih pridelkov ter apiturizmom, ni treba imeti v uporabi najmanj enega hektara primerljivih kmetijskih

površin, morajo pa imeti kot nosilec dopolnilne dejavnosti ali član kmetije v register čebelnjakov vpisanih najmanj 10 čebeljih družin (5. člen).

Za opravljanje nekaterih dopolnilnih dejavnosti je potrebno poleg zahtevanega najmanj enega hektarja primerljivih kmetijskih površin imeti še dodatne kmetijske površine (5. člen):

- za opravljanje dopolnilne dejavnosti predelava gozdnih sadežev, predelava gozdnih lesnih sortimentov ter proizvodnja in prodaja energije iz lesne biomase morajo imeti člani kmetije v lasti še najmanj 6,0 ha gozda,
- za opravljanje dopolnilne dejavnosti izdelava enostavnih izdelkov iz lesa ter domača suhorobarska galanterija in nadaljevanje stare suhorobarske dediščine morajo imeti člani kmetije v lasti najmanj 2,0 ha gozda,
- za opravljanje dopolnilne dejavnosti predelava zelišč morajo imeti v uporabi najmanj 0,02 ha površin z zelišči,
- za opravljanje dopolnilne dejavnosti vzreja in predelava vodnih organizmov morajo imeti člani kmetije v uporabi vodno zemljišče, ki je vpisano v centralni register objektov akvakulture in komercialnih ribnikov.

Nosilci dopolnilne dejavnosti svetovanje o kmetovanju, organiziranje delavnic in tečajev ter usposabljanje na kmetiji morajo imeti ustrezno izobrazbo (5. člen):

- najmanj srednjo strokovno izobrazbo s področja kmetijstva oziroma gozdarstva ali
- pridobljeno nacionalno poklicno kvalifikacijo oziroma mojstrski izpit s tega področja ali
- izobrazbo, pridobljeno po študijskih programih prve stopnje oziroma raven izobrazbe, pridobljeno po študijskih programih, ki ustrezajo izobrazbi najmanj prve stopnje.

Ocenjujemo, da so podani jasni pogoji za izvedbo dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Zainteresirani nosilci kmetij si navedene pogoje lahko preberejo v Uredbi o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji ter na spletni strani e-Uprave (https://e-uprava.gov.si/podrocja/kmetijstvo-gozdarstvo-prehrana/kmetijske-dejavnosti/dopolnilne-dejavnosti-na-kmetijah.html)

Viri:

Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji, Uradni list RS, št. 57/15 in 36/18.

Pridobitev dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti

Nosilec dejavnosti mora pridobiti tudi dovoljenje za opravljanje dopolnilne dejavnosti socialno varstvo. Strošek postopka znaša 18,10 evrov. Vloga se lahko odda osebno, obrazec pa ni predpisan.

Vloga se poda na pristojni upravni enoti, pri čemer se navede (e-Uprava):

- ime in priimek, rojstni datum in naslov nosilca dopolnilne dejavnosti,
- kontaktne podatke - telefon oziroma elektronska pošta,
- lokacijo, na kateri se bo opravljala dopolnilna dejavnost, in identifikacijsko številko kmetijskega gospodarstva te kmetije,
- vrsto ali vrste dopolnilnih dejavnosti,
- časovno obdobje opravljanja dopolnilne dejavnosti (v mesecih), če gre za opravljanje sezonske dopolnilne dejavnosti.

Za oddajo vloge prosilec potrebuje tudi (e-Uprava):

- soglasje nosilca kmetije, če vlogo vlaga kot član kmetije,
- dokazilo o usposobljenosti za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji (spričevalo, certifikat ali potrdilo o opravljenem preizkusu znanja),
- strokovno mnenje komisije za preverjanje domače in umetnostne obrti, če gre za dopolnilne dejavnosti domače ali umetne obrti,
- določitev kategorije kmetije, če gre za nastanitveno dopolnilno dejavnost.

Pred oddajo vloge mora nosilec dejavnosti pridobiti tudi dokazilo oz. dovoljenje za dejavnosti predelave kmetijskih pridelkov in zelišč, prodajo pridelkov in izdelkov s kmetij oziroma turizem na kmetiji. Le-tega se pridobi z zbirno vlogo na Agenciji za kmetijske trge in razvoj podeželja (e-Uprava).

Ocenjujemo, da je postopek za pridobitev dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti jasno predstavljen. Bi bilo pa smiselno pripraviti obrazec, ki bi prosilcu pridobitve dopolnilne dejavnosti olajšala in poenostavila postopek pridobitve dovoljenja za opravljanje dejavnosti.

Viri:

Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji, Uradni list RS, št. 57/15 in 36/18.

Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji – socialno varstvo

Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji določa, da med dopolnilne dejavnosti sodijo tudi dejavnosti socialno varstvo (3. člen).

Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji v 22. členu med dopolnilne dejavnosti socialno varstvo uvršča:

- celodnevno bivanje odraslih in starejših oseb, ki niso odvisne od tuje pomoči pri opravljanju osnovnih dnevnih opravil in
- dnevne oblike bivanja odraslih in starejših oseb, ki niso odvisne od tuje pomoči pri opravljanju osnovnih dnevnih opravil.

Pri tem za pomoč pri opravljanju osnovnih dnevnih opravil velja Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev.

Kmetija mora osebam s celodnevno ali dnevno obliko bivanja zagotoviti bivanje, prehrano in družabništvo. Pri prehrani mora zagotoviti najmanj 30 % vrednosti lastnih surovin. Do 20 % vrednosti prehrane lahko zagotovi z dokupom surovin, ki so pridelane na drugih kmetijah z lokalnega trga ali predelane na drugih kmetijah, ki imajo dopolnilno dejavnost predelava. Za do 50 % vrednosti lahko dokupi surovine in izdelke v prosti prodaji.

Kmetija nudi bivanje največ 6 osebam v enoposteljnih ali dvoposteljnih sobah, če gre za opravljanje dejavnosti celodnevnega bivanja in največ dvanajstim osebam, če gre za opravljanje dejavnosti dnevne oblike bivanja.

Dopolnilna dejavnost socialno varstvo se opravlja na naslovu kmetije.

Ocenjujemo, da so kot dopolnilna dejavnost socialno varstvo jasno določene možne oblike bivanja uporabnikov ter ostali pogoji za izvajanje tovrstne dejavnosti. Predlagamo razmislek v smeri ponovne prevere pogojev in kriterijev za izvedbo dopolnilne dejavnosti na kmetiji, predvsem glede upoštevanja pogojev iz Pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev, kjer so določeni pogoji za opravljanje socialnovarstvenih storitev prestrogi, nekateri pa premalo natančni, nekateri pa nerealni. Prav tako se v okviru Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji omejuje izvajanje dopolnilnih dejavnosti samo na lokacijo kmetije, kar pomeni, da se v okviru dopolnilne dejavnosti ne more izvajati npr. storitev socialnega servisa.

Viri:

Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji, Uradni list RS, št. 57/15 in 36/18.

Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev in Pravilnik o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev

Izvajalci socialnovarstvenih storitev morajo izpolnjevati zahteve iz Pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (Ur.l. RS št. 45/10, 28/11, 104/11, 111/13, 102/15, 76/17, 54/19 in 81/19) in Pravilnika o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev (Ur.l. RS št. 67/06 in 135/21).

Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev jasno opredeljuje opis posamezne socialnovarstvene storitve, upravičence, postopek, trajanje storitve, metode dela, izvajalce storitev, supervizijo in izobraževanje, dokumentacijo in normativ storitve.

Pravilnik **pomoč družini na domu** razdeli na socialno oskrbo in mobilno pomoč. Socialna oskrba na domu je namenjena upravičencem, ki imajo zagotovljene bivalne in druge pogoje za življenje v svojem bivalnem okolju, zaradi starosti, invalidnosti ali kronične bolezni pa se ne morejo oskrbovati in negovati sami, njihovi svojci pa take oskrbe in nege ne zmorejo ali zanju nimajo možnosti. Gre za različne oblike organizirane praktične pomoči in opravil, s katerimi se upravičencem vsaj za določen čas nadomesti potrebo po institucionalnem varstvu v zavodu, v drugi družini ali v drugi organizirani obliki. Storitev obsega naslednje sklope opravil:

- pomoč pri temeljnih dnevnih opravilih, kamor sodijo naslednja opravila: pomoč pri oblačenju, slačenju, pomoč pri umivanju, hranjenju, opravljanju osnovnih življenjskih potreb, vzdrževanje in nega osebnih ortopedskih pripomočkov;
- gospodinjsko pomoč, kamor sodijo naslednja opravila: prinašanja enega pripravljenega obroka ali nabava živil in priprava enega obroka hrane, pomivanje uporabljene posode, osnovno čiščenje bivalnega dela prostorov z odnašanjem smeti, postiljanje in osnovno vzdrževanje spalnega prostora;
- pomoč pri ohranjanju socialnih stikov, kamor sodijo naslednja opravila: vzpostavljanje socialne mreže z okoljem, s prostovoljci in s sorodstvom, spremljanje upravičenca pri opravljanju nujnih

obveznosti, informiranje ustanov o stanju in potrebah upravičenca ter priprava upravičenca na institucionalno varstvo.

Trenutno so po Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev upravičenci do socialne oskrbe na domu osebe, ki jim preostale psihofizične sposobnosti omogočajo, da z občasno organizirano pomočjo drugega ohranjajo zadovoljivo duševno in telesno počutje in lahko funkcionirajo v znanem bivalnem okolju tako, da jim vsaj za določen čas ni potrebno institucionalno varstvo v zavodu, v drugi družini ali v drugi organizirani obliki. In sicer so to:

- osebe, stare nad 65 let, ki zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost, niso sposobne za popolnoma samostojno življenje,
- osebe s statusom invalida po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, ki po oceni pristojne komisije ne zmorejo samostojnega življenja, če stopnja in vrsta njihove invalidnosti omogočata občasno oskrbo na domu,
- druge invalidne osebe, ki jim je priznana pravica do tuje pomoči in nege za opravljanje večine življenjskih funkcij,
- kronično bolni in osebe z dolgotrajnimi okvarami zdravja, ki nimajo priznanega statusa invalida, pa so po oceni pristojnega centra za socialno delo brez občasne pomoči druge osebe nesposobne za samostojno življenje,
- hudo bolni otrok ali otrok s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki ni vključen v organizirane oblike varstva.

Socialno oskrbo na domu izvajajo strokovni delavci, strokovni sodelavci ter laični delavci. Pri čemer prvi del storitve (ugotavljanje upravičenosti do storitve, pripravo in sklenitev dogovora o obsegu, trajanju in načinu opravljanja storitve, organiziranje ključnih članov okolja ter izvedbo uvodnih srečanj med izvajalcem in upravičencem ali družino) vodi strokovni delavec iz 69. člena Zakona o socialnem varstvu. Drugi del storitve (vodenje storitve, koordinacijo izvajalcev in njihovo usmerjanje, sodelovanje z upravičenci pri izvajanju dogovora in pri zapletenih življenjskih situacijah upravičencev) opravlja strokovni delavec iz 69. člena ali strokovni sodelavec iz 70. člena Zakona o socialnem varstvu z najmanj višješolsko izobrazbo. Neposredno izvajanje storitve na domu upravičenca opravljajo strokovni sodelavci iz 70. člena Zakona o socialnem varstvu, ki so končali najmanj

srednjo poklicno ali srednjo strokovno šolo, ki usposablja za socialno oskrbo ali zdravstveno nego, lahko pa tudi delavci, ki imajo pridobljeno nacionalno poklicno kvalifikacijo s področja socialne oskrbe na domu (socialni oskrbovalec) in opravljeno usposabljanje po verificiranem programu za socialno oskrbo. Posamezna opravila lahko pod vodstvom strokovnega delavca izvajajo na podlagi pogodbe o zaposlitvi ali na drugi pravni podlagi tudi laični delavci in drugi delavci.

V Pravilniku o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev je določeno, da se trenutno storitev **institucionalnega varstva** lahko izvaja v socialnovarstvenem zavodu, v drugi družini ali v drugi organizirani obliki. Zavodsko obliko institucionalnega varstva zagotavljajo domovi za starejše, posebni socialni zavodi, domovi za otroke, zavodi za usposabljanje, varstveno delovni centri ter druge pravne ali fizične osebe, ki izpolnjujejo predpisane zakonske pogoje za opravljanje dejavnosti.

Dnevno varstvo je oblika institucionalnega varstva, namenjena posameznikom, ki še ne potrebujejo celodnevne, stacionarne oskrbe in si želijo oziroma potrebujejo pomoč, nadzor ali organizirano obliko bivanja le za določeno število ur dnevno.

Storitev institucionalnega varstva v drugi družini se izvaja v družini, ki ni sestavljena iz družinskih članov upravičenca, in sicer za odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju, s težavami v duševnem zdravju, s senzornimi motnjami, motnjami v gibanju in z napredovalo kronično oziroma neozdravljivo boleznijo ob koncu življenja ter osebe, starejše od 65 let.

Pravilnik o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev jasno določa minimalne tehnične zahteve za izvajanje socialnovarstvenih storitev pomoč družini na domu, institucionalnega varstva ter vodenje, varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji.

Glede na Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev in Pravilnik o minimalnih tehničnih pogojih, bi bilo smiselno dodati še novo obliko institucionalnega varstva, kjer bi se lahko na kmetijah izvajala storitev celodnevnega ali dnevnega bivanja, ob čemer bi se jasno določilo, kaj naj bi obsegala ta storitev, kdo so upravičenci, postopek izvajanja storitve, metode dela, pogoji za izvajalce storitev, izvajanje supervizije in

izobraževanja, dokumentacijo ter normativ za izvajanje takšne storitve. Pri tem je potrebno upoštevati tako omejitve v okviru dopolnilne dejavnosti kot zagotoviti nadzor, da se bo storitev izvajala na kakovostni ravni, s čimer bi se preprečilo kakršnokoli škodo uporabniku storitve.

Po drugi strani pa je potrebno razmisliti o možnostih, kako zagotoviti ustrezno pomoč nosilcem kmetij, ki svojo dejavnost težko opravljajo ali je ne zmorejo več samostojno opravljati. V tej smeri je potrebno razmisliti o oblikah pomoči pri hišnih in gospodinjskih opravilih, kot je sedaj opredeljeno s storitvijo pomoč družini na domu ali socialnim servisom. Smiselno bi bilo oblikovati neko novo obliko storitve, ki bi nosilcem kmetij in njihovim članom omogočala samostojno in kakovostno prebivanje v domačem okolju. Kot ena od možnih oblik nudenja omenjene pomoči je osebna asistenca, ki jo predstavljamo v nadaljevanju.

Viri:

Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev, Uradni list RS, št. 45/10, 28/11, 104/11, 111/13, 102/15, 76/17, 54/19 in 81/19.

Pravilnik o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev, Uradni list RS, št. 67/06 in 135/21.

Osebna asistenca

Področje osebne asistence ureja Zakon o osebni asistenci (ZOA, Ur.l. RS, št. 10/17 in 31/18).

S tem zakonom se ureja pravica do osebne asistence in način njenega uveljavljanja, z namenom omogočiti posamezniku oziroma posameznici z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jo v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovala v družbi na vseh področjih življenja enake možnosti, večjo neodvisnost, aktivnost in enakopravno vključenost v družbo, skladno z določbami Konvencije o pravicah invalidov.

Po ZOA je do osebne asistence je upravičen uporabnik, ki izpolnjuje naslednje pogoje:

- da zaradi invalidnosti potrebuje pomoč pri opravljanju aktivnosti, vezanih na samostojno osebno in družinsko življenje, vključevanje v okolje, izobraževanje in zaposlitev;

- da je državljan Republike Slovenije s stalnim bivališčem v Republiki Sloveniji ali tujec, ki ima stalno prebivališče v Republiki Sloveniji;
- da je star od 18 do 65 let;
- da živi ali bi želel živeti v samostojnem ali skupnem gospodinjstvu zunaj celodnevne institucionalne oskrbe;
- da potrebuje pomoč najmanj 30 ur tedensko.

Storitve osebne asistence so (ZOA):

a) storitve, namenjene osebni pomoči uporabnika:

- pomoč pri oblačenju in slačenju ter zagotavljanju ustrezne telesne temperature;
- pomoč pri uporabi stranišča oziroma pri odvajanju;
- kopanje in pomoč pri umivanju ter vzdrževanju osebne higiene;
- pomoč pri hranjenju in pitju;
- pomoč pri gibanju, posedanju, premeščanju, vstajanju ali nameščanju v ustrezen položaj;
- pomoč pri namestitvi, upravljanju in uporabi ortopedskih in tehničnih pripomočkov, vodenje in pomoč pri orientaciji slepe in gluhoslepe osebe;
- obvezna prisotnost pri uporabniku v primerih najtežje invalidnosti, ki zajema čas, v katerem osebni asistent ni neposredno angažiran pri katerih od zgoraj opisanih aktivnosti, je pa njegova prisotnost nujna;
- pomoč pri jemanju zdravil in opravljanju drugih aktivnosti v zvezi z zdravjem, za katere bi se lahko usposobil uporabnik sam in jih tudi opravljal, če ne bi potreboval osebne asistence, saj se za opravljanje storitve ne zahteva posebnih znanj;
- druge storitve, namenjene pomoči pri opravljanju opravil, namenjenih osebni pomoči, določene s predpisom iz drugega odstavka tega člena,

b) storitve, namenjene pomoči v gospodinjstvu in drugih dnevnih opravilih:

- pomoč pri pripravljanju hrane in kuhanju;
- pomoč pri čiščenju in vzdrževanju bivalnih prostorov (sesanje, pranje perila, likanje, brisanje prahu, čiščenje oken in tal, opravljanje drobnih hišnih opravil, idr.);
- pomoč pri oskrbi in negi otroka uporabnika/starša ob njegovi prisotnosti in navodilih;

- pomoč pri urejanju osebne dokumentacije;
- pomoč pri oskrbi hišnih ljubljenčkov;
- pomoč pri vsakodnevnih nakupih in nakupih predmetov trajne rabe;
- druge storitve, namenjene pomoči pri opravljanju podpornih dnevnih opravil, določene s predpisom iz drugega odstavka tega člena,

c) spremstvo:

- vodenje in pomoč pri orientaciji v prostoru;
- vožnja avtomobila (osebno spremstvo in osebni prevoz);
- pri vključevanju v športne, rekreacijsko športne in kulturne dejavnosti;
- pri ohranjevanju zdravja v zdraviliščih in na drugih krajih;
- druga pomoč, ki se nanaša na spremstvo v situacijah, kjer uporabnik pri spremstvu potrebuje pomoč;
- druga pomoč, določena v predpisu iz drugega odstavka tega člena,

d) pomoč na delovnem mestu in v izobraževalnem procesu:

- namestitev opreme in pripomočkov ter delovnih in študijskih sredstev;
- pri urejanju in vodenju dokumentacije, branju in pisanju, spremljanje na šolske in izven šolske aktivnosti ter spremljanje na izobraževanja in druge aktivnosti v okviru izobraževalnega ali delovnega procesa;
- pomoč pri uporabi informacijsko komunikacijske tehnologije;
- druga pomoč, ki se nanaša na delovni proces oziroma izobraževanje, ki ga opravlja uporabnik, določena v drugem odstavku tega člena,

e) pomoč pri komunikaciji:

- pri branju besedil v prilagojenih načinih sporazumevanja (knjig, strokovne literature, časopisov, literature po izboru uporabnika);
- pri komunikaciji preko različnih informacijsko komunikacijskih tehnologij na zahtevo uporabnika;
- prenos vseh informacij iz in v okolje na zahtevo uporabnika;
- tolmačenje in prenos informacij uporabniku na podlagi slikovnega materiala.

Osebno asistenco kot nepridobitno dejavnost lahko izvajajo dobrodelne organizacije, organizacije za samopomoč in invalidske organizacije, zavodi in samostojni podjetniki posamezniki z vpisom v register iz 28. člena tega

zakona na podlagi odločbe ministrstva, pristojnega za invalidsko varstvo (ZOA).

Osebni asistent je fizična oseba, ki opravlja osebno asistenco pri izvajalcu osebne asistence na podlagi pogodbe o zaposlitvi po zakonu, ki ureja delovna razmerja ali po podjemni pogodbi ali kot samostojni podjetnik posameznik, če (ZOA):

- je polnoletna,
- je poslovno sposobna,
- iz kazenske evidence ne izhaja, da je bila pravnomočno obsojena za kaznivo dejanje na področju nasilja, spolne nedotakljivosti oziroma diskriminatornega ravnanja na podlagi invalidnosti po drugih predpisih in
- ima opravljeno usposabljanje.

Izvajalec osebne asistence pridobi status izvajalca osebne asistence z vpisom v register izvajalcev osebne asistence. Vpis v register se izvede, če izvajalec (ZOA):

- ima zaposlenega strokovnega vodjo za izvajanje osebne asistence, ki ima opravljen strokovni izpit po predpisih, ki urejajo področje socialnega varstva, v kolikor izvaja osebno asistenco za več kot pet uporabnikov,
- mu ni bila s pravnomočno sodbo sodišča izrečena prepoved izvajanja storitev s področja socialnega varstva,
- ima za vodenje dela osebnih asistentov zaposlenega usklajevalca osebne asistence, ki je končal vsaj visokošolski strokovni program, za vsakih nadaljnjih 20 uporabnikov,
- ima poravnane davke in prispevke.

Ugotavljamo, da je lahko osebna asistenca ena od oblik, ki se že skladno s trenutno zakonodajo lahko koristi za nudenje ustrezne pomoči nosilcem oz. članom kmetij, ki svojo dejavnost težko opravljajo ali je ne zmorejo več samostojno opravljati. Predvsem je potrebno informirati nosilce in člane kmetij o možnosti storitve osebne asistence ter jih informirati tudi o koriščenju drugih možnih oblik podpore za njihovo kakovostno življenje.

Viri:

Zakon o osebni asistenci, Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18.

Specifike prenosa v zakonodajo

Pri spremembi zakonodaje je potrebno upoštevati tudi nekatere specifike na področju delovanja dopolnilne dejavnosti na kmetiji na področju socialnega varstva. Izpostavili bi naslednje:

- ustrezna usposobljenost nosilcev oz. članov kmetije za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji na področju socialnega varstva,
- jasna merila in vstopni kriteriji za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji na področju socialnega varstva,
- poenostavljen postopek pridobivanja dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji na področju socialnega varstva,
- ustrezna podpora s strani državnih organov zainteresiranim nosilcem oz. članov kmetije za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji na področju socialnega varstva,
- ustrezna varovala za kakovostno opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji na področju socialnega varstva,
- urejeno področje financiranja izvajanja dopolnilne dejavnosti na kmetiji na področju socialnega varstva,
- ustrezna informiranost glede izvajanja dopolnilne dejavnosti na kmetiji na področju socialnega varstva za uporabnike socialnovarstvenih storitev,
- osveščenost zainteresirane javnosti o pomenu celovitih rešitev na področju reševanja problematike obstoja kmetij in njihovega delovanja.

4. ZAKLJUČEK

S projektom Aktivna starost na podeželju so vodilni partner in partnerske kmetije želele zagotoviti uporabnikom kvalitetno in varno bivanje v domačem okolju/kmetiji ter zadovoljitev nematerialnih človeških potreb po medosebnih odnosih. Tako so izvedli aktivnosti podpore socialne oskrbe na domu.

S projektom so želeli doseči tudi večjo vključenost ranljivih skupin; oseb, ki so starejše od 65 let, invalidne, kronično bolne, gibalno ali senzorno ovirane, k lažji dosegljivosti pomoči pri opravljanju gospodinjskih opravil in vzpostavljanju socialnih stikov pri uporabnikih. V okviru projekta se je prikazal nabor možnih dejavnosti na kmetijah tudi na dejavnostih v zvezi s

socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost ter področje socialnega varstva.

V okviru projekta so bili doseženi naslednji cilji: proučitev in preizkus novih možnosti dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v povezavi s socialnimi podjetji, izobrazba kmetov in zaposlenih v socialnem podjetju za samostojno izvedbo dopolnilne dejavnosti, zaposlitev enega zaposlenega na projektu, določen okvir za nova delovna mesta na kmetiji, seznanitev drugih kmetij in socialnih podjetij o rezultatih projekta, identifikacija potrebnih spremembe na področju zakonodaje, ki bi omogočile oz. olajšale razvoj novih oblik dopolnilne dejavnosti na kmetiji ter izvedena evalvacija s strani zunanjega evalvatorja. Izpostaviti velja dodano vrednost projekta, ki se kaže v močnem delovanju na področju osebne asistence, katerega rezultat je 32 novih zaposlitev.

Vodilni partner in partnerske kmetije so preko projektnih aktivnosti dosegli vsa izbrana merila iz JR za podukrep 16.9 Podpora za diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti v dejavnosti v zvezi z zdravstvenim varstvom, socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost, ter izobraževanjem o okolju in hrani, in sicer s strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.

Prav tako so vodilni partner in partnerske kmetije s projektnimi aktivnostmi in rezultati projekta zadostili načelom primernosti, uspešnosti, učinkovitosti in trajnosti projekta.

Gledano v celoti, evalvacija kaže, da projekt Aktivna starost na podeželju izpolnjuje svoj namen in cilje ter dosega predvidene projektne rezultate. Kaže tudi na smernice delovanja dopolnilne dejavnosti na kmetiji na področju socialnega varstva. Skladno z vsem predhodno navedenim za projekt podajamo pozitivno oceno.